

» **Μπαίνοντας** στο χειμώνα ολοκληρώνεται και η περίοδος που καλύπτει η καλοκαιρινή έκδοση του εξαμηνιαίου περιοδικού *Ιστορία της Τέχνης*. Το περιοδικό έκλεισε αισίως δύο χρόνια κυκλοφορίας, στιγμή που ενδεχομένως επιτρέπει έναν πρώτο σύντομο απολογισμό της πρώτης αυτής φάσης παρουσίας του στα καλλιτεχνικά πράγματα στην Ελλάδα.

Ας μην μακρολογούμε. Το περιοδικό σίγουρα πέτυχε έναν από τους βασικούς του στόχους, που δεν είναι άλλος από το να διασφαλίσει και να διατηρήσει την απαραίτητη επιστημονική εγκυρότητά του. Και τούτο μάλιστα συμβαίνει εκεί που δεν υπάρχει ένας

ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

συγκροτημένος δημόσιος χώρος, τέτοιος που θα την επέβαλε. Το περιοδικό είναι το μοναδικό με αντικείμενο την ιστορία της τέχνης στην Ελλάδα και ένα από τα δύο περιοδικά αξιώσεων σε σχέση με τις εικαστικές τέχνες (το άλλο είναι η περιοδική έκδοση του ελληνικού τμήματος της AICA, με μια πολύ διαφορετική όμως αντίληψη για το τι είναι ένα περιοδικό). Όλα τα παραπάνω ανεβάζουν διαρκώς τις προσδοκίες και τις απαιτήσεις από αυτό.

Ένα δεύτερο σημείο που αξίζει να επισημανθεί εδώ είναι πως η ύπαρξή του και μόνο έδωσε χώρο δημοσίευσης στο -μάλλον περιορισμένο- τοπικό σχετικό επιστημονικό και ερευνητικό ανθρώπινο δυναμικό. Ακόμα περισσότερο, θα λέγαμε, πως διαμόρφωσε και συνεχίζει να διαμορφώνει μια νέα γενιά συγγραφέων και κριτικών, που δεν αποποιούνται βέβαια στα άρθρα τους τη συγκεκριμένη επιστημονική τους πειθαρχία. Κατά κάποιον τρόπο ανέδειξε το κενό και την έλλειψη μιας περιοδικής έκδοσης, όπως αυτή, στο παρελθόν.

Καλωσορίζοντας την πρώτη του έκδοση στις ίδιες σελίδες, αναγνωρίζαμε στο περιοδικό «ένα σημείο της πορείας αυτονομίας ενός ορισμένου πεδίου, εν προκειμένω αυτού της ιστορίας της τέχνης». Πράγματι, περί μιας «πορείας» πρόκειται, που ποτέ δεν θα ολοκληρωθεί, ποτέ δεν θα καταλήξει στην πλήρη «αυτονομία». Αναρωτιόμαστε όμως, πόσο τελικά συνέβαλε στην ίδια τη συγκρότηση του πεδίου και με ποιους όρους, για το αν προκάλεσε, δηλαδή, έναν αντίλογο και αν πυροδότησε τις αντιπαραθέσεις εκείνες που εμφανίζονται ως το απαραίτητο προηγούμενο της παραπάνω συγκρότησης. Δεν θα απαντηθεί το ερώτημα τώρα, το περιοδικό είναι και, ελπίζουμε, να παραμείνει εδώ. Σίγουρα, πάντως, δημιούργησε έναν πρώτο χώρο ενός δημόσιου διαλόγου πάνω στο αντικείμενό του. Τούτο ήδη δεν είναι λίγο.

Την ίδια στιγμή δεν απουσίασαν από τα περιεχόμενά του όλα εκείνα τα καίρια ερωτήματα που απασχολούν τους περί τις εικαστικές τέχνες δρώντες, από όποια πλευρά και να εκκινούν. Τέθηκαν στην ύλη του, με άλλα λόγια, τα κεντρικά θέματα της εποχής και διατυπώθηκαν αμφιβολίες για διάφορα θέσφατα του κόσμου της τέχνης. Φτάνοντας, για παράδειγμα, στο παρόν 4^ο τεύχος δεν μπορεί εύκολα να προσπεράσει κανείς την κριτική του Otto Karl Werckmeister (το

Περιοδικό Ιστορία της Τέχνης τχ. 4, εκδ. futura

περιοδικό είχε φιλοξενήσει μια ανάλυσή του για το ρόλο της μουσικής στο έργο του Paul Klee στο πρώτο του -εξαντλημένο πιετύχος) σε ένα από τα «ιερά» κείμενα του σύγχρονου λόγου για την τέχνη, το *Έργο τέχνης την εποχή της δυνατότητας της τεχνικής αναπαραγωγής του*, όπως μεταφράζεται ο τίτλος σε μία από τις πρόσφατες επανεκδόσεις

του στα ελληνικά, του Walter Benjamin. Η, ακόμα, την ανάδειξη από τη Λουίζα Αυγήτα κάποιων μετατοπίσεων, αν όχι αντιφάσεων, στις θέσεις της Linda Nochlin, μιας ακόμα συγγραφέως που απολάμβανε και απολαμβάνει όλο και συχνότερα την εκτίμηση των θεωρητικών της τέχνης, όταν οι τελευταίες και τελευταίοι ανακινούν ζητήμα-

τα φεμινισμού και μοντερνισμού.

Στο παρόν τεύχος, επίσης, μνημονεύεται από την Ειρήνη Μαρινάκη η σχέση του Νικόλου Κάλας (το επαναλαμβανόμενο ενδιαφέρον του περιοδικού για το παράδειγμά του είναι επίσης αξιοσημείωτο) με το σκάκι και γενικότερα το παιχνίδι, στο πλαίσιο της εμπλοκής του με τα υπερρεαλιστικά και γενικότερα πρωτοποριακά σχέδια κατά την περίοδο του μεσοπολέμου. Το άρθρο του Σπύρου Μοσχονά για τα καλλιτεχνικά σωματεία στην Ελλάδα από το 1930 έως το 1955 συνοδεύεται από την απομαγνητοφώνηση της διάλεξης του T.J. Clark πριν από κοντά δύο χρόνια στην Ελλάδα και το Μουσείο Μπενάκη της οδού Πειραιώς, με αντικείμενο τη *Guernica* του Picasso και τις παρατηρήσεις του πάνω στις διαδοχικές φάσεις της επεξεργασίας του έργου. Πρωτότυπη είναι και η δημοσίευση μιας αναφοράς κάποιου αστυνομικού επιθεωρητή για το ενδεχόμενο πολιτικής τοποθέτησης του Picasso στους παρισινούς αναρχικούς κύκλους των αρχών του 20^{ου} αιώνα (1901). Δεν λείπει και πάλι η αναφορά στην αρχιτεκτονική, ένα από τα θέματα που προστέθηκαν στην πορεία του περιοδικού, με την επισήμανση των μινωικών και μυκηναϊκών επιδράσεων στο έργο του Νικόλαου Ζουμπουλίδη, από τον Θανάση Σωτηρίου και την Βασιλική Πλιάτσικα. Το κύριο σώμα του τεύχους συμπληρώνεται από ένα κείμενο του Barnett Newman και την πολύ σύντομη ανασκόπησή του των περιπετειών του *Ωραίου* και, κυρίως, του *Υψηλού* στη δυτική τέχνη, ένα «άσμα» του αναγεννησιακού ζωγράφου Giotto, ενώ δεν απουσιάζουν, όπως πάντα, κάποια χρήσιμα για τον ιστορικό της τέχνης βιβλιογραφικά στοιχεία, οι βιβλιοκρισίες, όπως και οι κριτικές εκθέσεων, που ως επί το πλείστον περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα θεσμικών φορέων ή στο curriculum vitae κάποιου αναγνωρισμένου διεθνούς καλλιτέχνη, όπως εδώ ο Michelangelo Pistoletto.

Το σημείωμα της σύνταξης του περιοδικού, που υπογράφεται από τον Νίκο Δασκαλοθανάση, κλείνει διατυπώνοντας ένα «ζήτημα προς σκέψη»: «ποια είναι τα αντίστοιχα σημαντικά έργα της δικής μας εποχής; Υπάρχουν; Αναμένονται;» Ναι, τούτο είναι πάντοτε το κεντρικό ζήτημα, ως προς αυτό καλούμαστε να απαντήσουμε όλοι. Ακόμα περισσότερο «σε αυτές τις περιόδους της έντασης» όταν, όπως σημειώνει ο Δασκαλοθανάσης, «οι άνθρωποι αναγκάζονται κυρίως να τοποθετηθούν, να πάρουν θέση». Επιλέγη από τους συντελεστές του περιοδικού οι θέσεις αυτές να αναζητηθούν, σύμφωνα πάντοτε με την ιστορική οπτική, στο μεσοπόλεμο, στον Κάλας, τον Benjamin και τον Picasso, διακρίνοντας μια καθόλου ασυνήθιστη αντιστοιχία του με τις σημερινές πολιτικές συνθήκες. Ωστόσο, θα επιμείνουμε εδώ στο καταληκτικό ερώτημα του συντακτικού σημειώματος, στα «σημαντικά έργα της δικής μας εποχής». Πιθανόν, προιδέαζει για το χαρακτήρα που ενδεχομένως θα πάρει στο μέλλον το περιοδικό, αυτόν μιας μεγαλύτερης παρέμβασής του στο σημερινό γίγνεσθαι, ίσως και αναφορικά με τρέχοντα διακυβεύματα που δεν άπτονται, τουλάχιστον άμεσα, των αισθητικών πραγμάτων. Σε αυτό θα συνοψιζόταν και η δική μας παραίνεση.